

VLADIMIR PUTINI MÜNCHENI KÕNE TÕLKIMISEST JA TÕLGENDAMISEST EESTI AJAKIRJANDUSES

Sirje Kupp-Sazonov

MA (vene keel)

TÜ tõlkekeskuse suulise tõlke assistent

1. Sissejuhatus

Eesti ajakirjanduse ei ole eriti levinud tava tõlkida välispoliitikute pikemaid sõnavõtte, enamasti piirduakse analüüsivates artiklites kahe-kolme olulisema mõtte tsiteerimisega. Seetõttu on selge, et kui mõni poliitiline kõne on ära teeninud au saada tõlgitud kas tervikuna või vähemalt suuremas osas, on tegu tähelepanuvääriva tekstiga. Üheks selliseks oluliseks sõnavõtuks on Venemaa riigipea Vladimir Putini 2007. aastal Müncheni julgeolekukonverentsil peetud kõne, mis tekitas teravat vastukaja.

Müncheni julgeolekukonverents on esinduslik üritus, mis toimus 2007. aastal juba 43. korda. Konverentsist võtsid osa poliitikud, sõjaväelased ja spetsialistid enam kui 40 riigist, nende hulgas näiteks USA välisminister Robert Gates ja Saksamaa kantsler Angela Merkel.

Lääne-Euroopa meediaväljaannetes avaldatu põhjal võib väita, et Putini esinemine põhjustas isegi pisut paanikat. Leidus neidki, kes võrdlesid Venemaa riigipea sõnavõttu W. Churchilli Fultonis peetud kõnega 1946. aastal, kus viimane muuhulgas tõdes, et Euroopas on langenud raudne eesriie ning seda esinemist loeti sisuliselt külma sõja alguseks¹. Muuhulgas väideti ka, et Putini kõnest õhkus agressiivsust ja ähvardusi².

Venemaa riigipea 10. veebruaril 2007. aastal peetud kõne kestis kokku 1 tund ja 15 minutit, sellele järgnes küsimustele vastamine. Esimesena

¹ Vt **Not a cold war, but a cold tiff**. 2007. – The Economist. 15. veebruar.

<<http://www.economist.com/node/8703054>>, (26.09.2012);

Watson, R. 2007. Putin's speech: Back to cold war? – BBC News, February 10.

<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6350847.stm>>, (26.09.2012).

² **Rolofs, O.** A breeze of Cold War.

<<http://www.securityconference.de/Putin-s-speech.381+M52087573ab0.0.html>>, (26.09.2012).

avaldas kõne tõlke 17. veebruaril 2007 Postimees, tõlge pärines Marek Laane³ sulest. Edasi levis kõne tõlge ka juba teistesse internetiallikatesse. Lisaks sellele avaldasid Eesti suuremad päevalehed (Postimees⁴, Eesti Päevaleht⁵, Õhtuleht⁶) mitmeid Putini sõnavõttu analüüsivaid artikleid.

Selle kõne olulisust mõistsid Eesti kõrval ka teised riigid ning tekst on tõlgitud teistesegi keeltesse, tervikuna näiteks inglise keelde⁷. See annab võimaluse kõrvutada eestikeelset tõlget ingliskeelsega.

2. Poliitiline tekst ja selle tõlkimise eripärad

Paul Chilton on öelnud: „Lääneliku poliitilises idees on kinnistunud arvamus, et keel ja poliitika on teineteisega väga tihedalt seotud kõige sügavamatel tasanditel.”⁸ Tänapäeva globaliseerunud maailmas on aga eriti suur tähtsus välispoliitikal, mistõttu omandavad paljud ühiskondlik-poliitiliste tekstide tõlked erilise tähenduse: neist saavad propaganda ja poliitilise võitluse relvad. Ühiskondlik-poliitilised tekstid on oma olemuselt väga erinevad nii stiili kui žanrilise kuuluvuse poolest. Poliitilise teksti määratlemisel on olulised tekstivälised, kontekstuaalsed tegurid: osalised, kes tekste loovad ja kellele need on suunatud, ning tegevused, mille osa on tekstid ja keeleline suhtlemine⁹. Inga Kukk väidab, et kuigi poliitilised tekstid võivad puudutada kõikvõimalikke avaliku elu valdkondi (nt majandust, haridust, kultuuri,

³ **Laane, M.** (tõlk.) 2007. Vladimir Putin: ühe peremehega maailm on hukatuslik. – Postimees, 17. veebruar. <<http://www.postimees.ee/180207/esileht/ak/245431.php>>, (26.09.2012).

⁴ **Koorits, V.** 2007. Putini kõne paljastas Kremli võimuiha naabermaade üle. – Postimees, 12. veebruar. <<http://www.postimees.ee/120207/esileht/siseuudised/244388.php>>, (26.09.2012).

⁵ **Suurkask, H.** 2007. Putin ründas USA imperialismi. – Eesti Päevaleht, 12. veebruar. <<http://www.epl.ee/news/valismaa/putin-rundas-usa-imperialismi.d?id=51075119>>, (26.09.2012).

⁶ **Erilaid, T.** 2007. Putin ründas Ühendriike. – Õhtuleht, 12. veebruar. <<http://www.oh tuleht.ee/217983>>, (26.09.2012).

⁷ **Russian President Vladimir Putin's Speech at the 2007 Munich Conference on Security Policy.** 2007. – The International Relations and Security Network. <<http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/ISN-Insights/ObjectDetail/?ots736=69f57a17-24d2-527c-4f3b-b63b07201ca1&lng=en&ots627=fce62fe0-528d-4884-9cdf-283c282cf0b2&id=28802>>, (26.09.2012).

⁸ **Chilton, P. A.** 2005. Analysing political discourse: theory and practice. London, New York: Routledge, p. 4.

⁹ **Dijk, T. A. van** 1996. What is political discourse analysis? – Belgian Journal of Linguistics 11, pp. 12–15.

keskkonnakaitset), eristab neid enamikust muudest tekstidest refleksiivsus¹⁰. Hoolimata teksti teemast „on poliitiliste tekstide eesmärgid alati suuremal või vähemal määral seotud poliitilise ellujäämise, võimuvõitluse, juba kättesaadud võimu säilitamise ja legitimeerimisega”¹¹.

Tõlketeoorias on levinud seisukoht, et iga tekstitüübi tõlkimine on erinev. Tõlkija peab valima näiteks žanrist lähtudes õige tõlkestrateegia. Inga Kukk leiab, et „kuigi ei ole olemas tekstistruktuure või keelevahendeid, mis oleksid ainuüksi või tüüpiliselt „poliitilised” ning esineksid ainult poliitilistes tekstides /.../, võib siiski oletada, et on olemas keelelisi struktuure ja tähendusi, mis on poliitilises keelekasutuses tüüpilisemad kui mõned teised”¹². Üldiselt on peaaegu igasugune poliitiline tekst keeruline nähtus, sest „poliitikatekstides esinevad huvitavas kombinatsioonis ühelt poolt täpse ja kompleksse tähendusega tehnilised terminid ning teiselt poolt eufemismid ja ähmase või laetud tähendusega sõnad”¹³. Christina Schöffneri hinnangul kasutab kõneleja ähmase tähendusega termineid näiteks siis, kui ta räägib tundlikul teemal ega soovi kedagi oma auditooriumist solvata¹⁴.

Schöffner toob välja järgmised poliitilise teksti eripärad¹⁵.

1. Kultuuriline seotus: sageli sisaldavad sedalaadi tekstid palju kultuuri-põhiseid viiteid ajaloole, olulistele paikadele või isikutele. Ka Putini kõnes on palju selliseid elemente (viited ajaloolistele sündmustele ja isikutele).
2. Ideoloogiline aspekt: iga poliitik esindab mingisugust ideoloogiat, seega väljendavad kõik tema sõnavõtted või kirjutised oma autori poliitilisi vaateid.
3. Levinud võtteks poliitilistes tekstides on erinevate pöördumiste ja retooriliste küsimuste kasutamine. Nagu edasisest analüüsist näha, ei puudu need võtted ka Venemaa riigipea esinemisest.
4. Adressaatide rohkus: poliitilised kõned on mõeldud suuremale publikule kui vaid auditoorium, kes seda kõnet kuulab.

¹⁰ Kukk, I. 2000. Poliitilise teksti tunnused ja analüüsivõimalused. – Eesti keele allkeeled. Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 16. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 129.

¹¹ *Ibid.*, lk 129.

¹² *Ibid.*, lk 130.

¹³ Gastil, J. 1992. Undemocratic discourse: a review of theory and research on political discourse. – *Discourse and Society* 3 (4), pp. 474–479.

¹⁴ Schöffner, C. 2001. Annotated Texts for Translation: English-German – Functionalist Approaches Illustrated. Multilingual Matters Ltd, Clevedon, pp. 134–135.

¹⁵ Schöffner, C. 1997. Strategies of Translating Political Texts. – *Text Typology and Translation*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, pp. 119–120.

Eespool mainitu esitab poliitilise teksti tõlkimisele oma nõudmised. Täpsemaks ja parimaks võib pidada seda tõlget, mis mõjub kuulajatele/ lugejatele samamoodi nagu originaaltekst. Kuna poliitilise teksti eesmärk on mõjutada inimeste arvamust, ei saa pidada adekvaatseks sellist tõlget, mis annab küll edasi originaali sisu, kuid millel puudub sarnane mõju.

3. Vladimir Putini kõne tõlke analüüs

Enne Putini kõne originaalteksti ja selle tõlke võrdlemist tuleks tähelepanu pöörata sellele, et tõeline originaal on tegelikult hoopis suuline tekst, mis on tõlkimise käigus muutunud kirjalikuks. On vähe tõenäoline, et tõlkija on aluseks võtnud Putini suulise esinemise, sest kõne kirjalik versioon oli avaldatud juba järgnevatel päevadel pärast sõnavõttu. Seega võib peaaegu kindlalt väita, et tõlge on tehtud kirjaliku teksti põhjal, ometi ei saa suulist aspekti täiesti kõrvale jätta. Tuleb silmas pidada, et originaaltekst on mitu korda teisenenud: esimene kord siis, kui suulisest kõnest sai kirjalik tekst, ja teine kord siis, kui see tõlgiti eesti keelde. Originaalteksti suulisust on oluline rõhutada sellepärast, et suulise kõne puhul annavad peale sõnade infot edasi ka kõneleja hääletoon, miimika jms. Kogemustega tõlgid (nii sünkroon- kui ka järeltõlke puhul) on seisukohal, et kõige parem on tõlkida siis, kui kõnelejat nähakse. Inimese kehakeelest on võimalik välja lugeda seda, kas öeldut mõeldakse tõsiselt või peitub seal hoopis iroonia. On selge, et kõik need väikesed, kuid olulised nüansid lähevad kirjalikus tekstis kaduma. Sellest hoolimata on oluline, et tõlkija vaataks võimalusel kindlasti ka esinemist ennast, et paremini mõista, mis peitub öeldud sõnade taga.

Kõne tõlke puhul tuleb esimese asjana märkida, et Vene Föderatsiooni presidendi kõne ei ole tõlgitud tervikuna või vähemalt ei ole terviktõlge avalikkuse ette jõudnud. Tekstis on väljajätumärgiga /.../ antud mõista, et osa teksti on jäänud tõlkimata. Siin tekib küsimus: miks on osa originaaltekstist jäetud tõlkimata? Üldiselt jäetakse tavaliselt tõlkimata ebavajalik osa, seda loomulikult nende tekstide puhul, mis sellist lähenemist üldse lubavad. Ei ole mõeldav, et tõlkija otsustab näiteks jätta mingi ilukirjandusteose puhul tõlkimata peatüki, kus autor kirjeldab mõnda oma tegelast, sest peab seda ebaoluliseks. Samuti ei ole näiteks aktsepteeritav jätta tõlkimata osa juriidilisest tekstist. Nagu juba öeldud, on tõlkija Putini kõne puhul teinud valiku, mida tõlkida ja mida mitte. Tõlkimata on jäänud ka pärast esinemist Putinile esitatud küsimused ja nende vastused. Kuigi võiks arvata, et need küsimused ja vastused ei ole kõne lahutamatu osa, aitavad need kindlasti paremini mõista mõnda kõnes esitatud seisukohta. Seega annaks tõlge kõige

terviklikuma pildi vaid sel juhul, kui tõlgitud oleks ka kõnele järgnenud osa. Venemaa presidendi kõnest enesest on jäänud tõlkimata umbes 30%, mis on tegelikult väga suur osa.

Selleks et selgitada välja, millest on tingitud teatud kõneteksti tõlkimata jätmine ja kui palju see mõjutab tõlget tervikuna, tuleb kõnealuseid lõike põhjalikumalt analüüsida. Üldjoontes võib tõlkimata jäänud tekstiosad jagada tinglikult viide rühma.

1. Kõneleja viitab kellegi teise sõnadele, sealhulgas viidatakse nii konverentsil osalejatele kui ka mineviku suurkujudele (1., 2. ja 3. näide).

(1) *Господин Тельчик вот об этом очень мягко упомянул.*

(2) *Госпожа Федеральный канцлер упомянула уже об этом.*

(3) *Как сказал еще в первые дни разгоравшейся Второй мировой войны Франклин Рузвельт: «Где бы ни был нарушен мир, мир повсюду оказывается в опасности и под угрозой».*

2. Kõneleja viitab minevikusündmustele (4. ja 5. näide).

(4) *Еще в середине 80-х годов [прошлого века] наши американские партнеры на практике провели перехват собственного спутника.*

(5) *Камни и бетонные блоки Берлинской стены давно разошлись на сувениры.*

3. Kõneleja pöördub auditooriumi või konkreetse inimese poole publiku hulgast (6. ja 7. näide).

(6) *Ведь я правильно понял Ваш вопрос?*

(7) *Уважаемые дамы и господа!*

4. Kõneleja viitab Venemaa koostööle mõne teise riigiga (8., 9. ja 10. näide).

(8) *И мы с господином Соланой постоянно обсуждаем этот вопрос, он знает нашу позицию.*

(9) *Эти проблемы мы с нашими грузинскими коллегами решили, и это всем известно.*

(10) *И хотел бы, пользуясь случаем, здесь, сегодня в Мюнхене, поблагодарить наших германских коллег за содействие в принятии вышеназванного решения.*

Märkimist väärib, et 9. näite mõte, kus viidatakse Venemaa koostööle Gruusia, on ära tõlgitud Eesti Päevalehe artiklis¹⁶, mis käsitles üldisemalt Müncheni julgeolekukonverentsi (vt 11. näidet).

(11) „*Me lahendasime oma probleemid Gruusia kolleegidega, nagu igaüks teab,*” kinnitas Venemaa riigipea.

5. Viimane rühm tõlkimata jäänud tekstiosi on selline, millele on kõige raskem leida ühist nimetajat. Sellesse rühma võib paigutada näiteks:
- a) huumori ja naljad (12. näide)

(12) *И надеюсь, что после двух-трех минут моего выступления господин Тельчик не включит там «красный свет».*

- b) retoorilised küsimused (13. ja 14. näide)

(13) *А какой результат?*

(14) *Неужели вновь потребуются долгие годы и десятилетия, смена нескольких поколений политиков, чтобы «разобрать» и «демонтировать» эти новые стены?*

Selleks et mõista, kui olulised on tõlkimata jäänud tekstiosad, peaks otsima vastust kahele küsimusele:

- 1) kui palju muudavad tõlkimata jäänud tekstiosad kõnet: kas kõne üldine toon ja idee muutub, kas tõlke lugejatel jääb saamata oluline info;
- 2) kas originaali ja tõlget peab tõlgendama erinevalt, sest teksti pole tervikuna tõlgitud. Teisele küsimusele vastatakse artikli lõpus, kus peatatakse kõne tõlgendamisel lähemalt.

Esmalt analüüsitakse artiklis seda, milliste tekstiosade tõlkimata jätmine võiks olla õigustatud. Kellegi teise sõnadele viitamata jätmine ei tundu esmapilgul ehk eriti suure puudusena, sest üldine sõnum sellest ei muutu. Teisest küljest ei tasu aga unustada, et üks olulisi retoorilisi võtteid on otsida oma sõnadele kinnitust kellegi teise sarnastest mõtetest. Selleks et kõnest ei jääks muljet vaid kui ühe inimese subjektiivsest sõnavõtust, on Putin põiminud sinna viiteid ka teistele isikutele. Seetõttu on oluline sellised võtted tõlkes säilitada.

¹⁶ **Suurkask, H.** 2007. Putin ründas USA imperialismi. – Eesti Päevaleht, 12. veebruar. <<http://www.epl.ee/news/valismaa/putin-rundas-usa-imperialismi.d?id=51075119>>, (26.09.2012).

Viitamine koostööle sarnaneb viitamisega kellegi teise sõnadele, kuid mõnes mõttes on sellel veelgi suurem kaal. Seetõttu ei saa pidada põhjendatuks selle mõtte väljajätmist.

Viitamine minevikusündmustele ei ole samuti vähetähtis, eriti kui muuhulgas räägitakse USAst kui oma partnerist. Kui selline osa jätta tõlkimata, võib jääda ühekülgne mulje, et Venemaa president vaid kirub Ameerika Ühendriike. Tegelikult nimetab ta neid samuti Venemaa partneriks. See muutub oluliseks ka kõne tõlgendamise seisukohalt.

Pöördumised võib kirjalikust tõlkest tõesti välja jätta, sest need on olulised pigem suulise kõne puhul.

Naljade tõlkimise või tõlkimata jätmise suhtes tuleks lähtuda kontekstist. Mõnikord võib naljal olla tõsine alltekst, mille edastamata jätmisel läheb ühtlasi kaduma ka nalja taga peitunud mõte. Eespool mainitud Putini lauset „И надеюсь, что после двух-трех минут моего выступления господин Тельчик не включит там «красный свет»” (‘Ja loodan, et pärast kahte-kolme minutit minu esinemist, härra Telchik ei lülita seal „punast tuld” sisse.’) võib samuti tõlgendada teatud hoiatusena auditooriumile, et kõneleja edasine jutt võib sisaldada mõtteid, mis ei pruugi kõigile meeldida ja mis võivad kutsuda esile vastureaktsiooni. Sellel Vene Föderatsiooni presidendi lausel on kaalu eelkõige publiku jaoks, kes tema esinemist reaajas kuulavad, teisest küljest on aga nalja taga peituv tähendus oluline ka neile, kes seda kõnet kirjaliku tekstina näevad. Seega oleks võinud selle lause eesti keelde siiski tõlkida.

Retoorilised küsimused on teadupärast sellised küsimused, millele nende esitaja vastust ei ootagi¹⁷. Teatud tekstide (eriti kõnede) puhul on retoorilised küsimused heaks vahendiks, mille kaudu saab probleeme püstitada ning samuti kõneleja suhtumist väljendada. Näiteks sisaldab suhtumist järgmine Venemaa riigipea küsimus: „Можем ли мы безучастно смотреть на то, что происходит?” (‘Kas me võime osavõtmatult pealt vaadata seda, mis toimub?’) On mõistetav, et kõneleja ise on siin eitaval seisukohal. Just seetõttu, et retoorilised küsimused kannavad sageli rohkem informatsiooni kui konkreetne küsimus, ei tohiks nende tõlkimisest kergekäeliselt loobuda.

Seega tuleb tõdeda, et tõlkimata jäänud tekstiosadest on pöördumistel kõige väiksem semantiline kaal, mistõttu ei põhjusta nende puudumine tõlkes olulisi muudatusi. Ülejäänud tõlkest välja jäetud lausete puhul on tõlkija valik põhjustanud suuremat subjektiivsust ja lõhkunud mingil määral tervikteksti.

Järgnevalt vaadeldakse, kui täpselt vastab tõlge originaalile. Parema ülevaate saamiseks on näited liigitatud rühmadesse. Sõnad ja väljendid, mis on

17 **Иле, С.** 1995. What Else Can I Tell You? A Pragmatic Study of English Rhetorical Questions as Discursive and Argumentative Acts. Stockholm: Almqvist & Wiksell International, p. 59.

tõlkes lisatud, ära jäetud või mille tähendus tõlkes on teisenenud, on markeeritud näidetes *Bold*-kirjaga.

1. Tõlkija lisab omalt poolt sõnu juurde (15. ja 16. näide).

(15) *Потому что демократия – это, как известно, власть большинства при учете интересов и мнений меньшинства.*

Demokraatia on ju teatavasti enamuse võim, mille puhul arvestatakse ka vähemuse huvidega.

(16) *Попробуйте, попробуйте привести мне пример подобного широкого присутствия российского бизнеса в ключевых отраслях экономики западных государств.*

*Proovige, **palun** proovige tuua mulle näide, kus Venemaa kapital osaleks sama suurel määral mõne lääneriigi majanduse võtmeharus.*

15. näites muudab rõhumäärsõna *ka* väljaütleamise mõtet oluliselt, sest Putini hinnangul tähendabki demokraatia vähemuse huvidega arvestamist. Tõlkest võib aga jääda mulje, et arvestatakse veel kellegi huvidega. Tasub märkida, et näiteks Eesti Päevalehes, kus pole küll ära toodud terve kõne tõlget, vaid on tsiteeritud üksnes teatud lõike, on sellesama lause tõlge originaalilähedasem ja täpsem.

(17) *„Sest nagu te teate, on demokraatia enamuse võim, mis arvestab vähemuse huvisid ja arvamusi,“ märkis Putin.*

Ingliskeelne tõlge vastab samuti täpsemalt originaalile: *Because, as you know, democracy is the power of the majority in light of the interests and opinions of the minority.*

Sõnal *palun* ei ole 16. näites sama kaalu mis eespool mainitud sõnal *ka*, ent see muudab Venemaa riigipea mõtet siiski leebemaks, kui see tegelikult on.

Ingliskeelne tõlge on järgmine: *Try, try to find me a similar example where Russian business participates extensively in key economic sectors in western countries.*

2. Tõlkija jätab sõnu ära (18. ja 19. näide).

(18) *Считаю, что для современного мира однополярная модель не только неприемлема, но и **вообще** невозможна.*

Arvan, et ühepooluselisus ei ole tänapäeva maailmas mitte ainult vastuvõetamatu, vaid ka võimatu.

18. näites annaks sõna *üldse* juurde resoluutsust. Kuna aga ka ilma selleta kõneleja mõtte ei muutu, ei saa seda pidada otseseks veaks.

Sama kehtib 19. näite kohta, kus on jäetud tõlkimata sõna *täna/tänapäeval*.

(19) *Сегодня мы наблюдаем почти ничем не сдерживаемое, гипертрофированное применение силы в международных делах, военной силы, силы, ввергающей мир в пучину следующих один за другим конфликтов.*

Võime näha, kuidas rahvusvahelistes suhetes kasutatakse peaaegu millegagi piiramata, hüpertrofeerunud jõudu, sõjalist jõudu, jõudu, mis on tõuganud maailma üksteisele järgnevate konfliktide keerisesse.

18. näite ingliskeelse tõlke puhul on tõlkija toiminud samamoodi nagu eesti-keelse tõlke autor. Seal on jäetud samuti tõlkimata sõna *üldse*: *I consider that the unipolar model is not only unacceptable but also impossible in today's world.*

19. näite tõlke puhul on inglise keeles säilitatud sõna *täna*: *Today we are witnessing an almost uncontained hyper use of force – military force – in international relations, force that is plunging the world into an abyss of permanent conflicts.*

3. Tõlkija pole valinud kõige täpsemat vastet (20. ja 21. näide).

(20) *В международных делах все чаще встречается стремление решить тот или иной вопрос, исходя из так называемой политической целесообразности, основанной на текущей политической конъюнктуре.*

Rahvusvahelistes suhetes ilmneb üha enam soov lahendada mõnda küsimust lähtudes niinimetatud poliitilisest otstarbekusest, mis tugineb poliitilisele hetkekonjunktuurile.

Tõlkija on sõna *стремление* asendanud eesti keeles sõnaga *soov*, kuid see ei anna venekeelse sõna tähendust edasi. Täpsem vaste oleks siin *püüdlus*. Inimesel võib olla küll soov, kuid see ei tähenda, et ta tegutseks aktiivselt selle soovi teostamise nimel. Püüdlus aga omakorda tähendab lisaks tahtmisele ka juba tegutsemist eesmärgi saavutamise nimel. Soov on oma olemuselt pigem passiivne, aga püüdlus aktiivne nähtus. Huvitav on see, et ingliskeelses tõlkes kasutatakse samuti sõna *soov* (*desire*): *In international relations we increasingly see the desire to resolve a given question according to so-called issues of political expediency, based on the current political climate.*

21. näites asendab tõlkija väljendi *teki alla* väljendiga *eesriide taha*. Võib-olla on siinkohal tegu tõlkija isikliku maitsega. Kuna eesriide taha saab peita midagi sama edukalt kui teki alla, ei muuda see Putini mõtet tervikuna, mistõttu ei saa seda vaadelda ka veana.

(21) *И, если сегодня новый министр обороны Соединенных Штатов здесь нам объявит, что Соединенные Штаты не будут прятать эти лишние заряды ни на складах, ни «под подушкой», ни «под одеялом», я предлагаю всем встать и стоя это поприветствовать.*

Kui Ühendriikide kaitseminister teatab täna siin meile, et Ühendriigid ei hakka üleliigseid lõhkepüüde ladudesse peitma ega padja alla ega eesriide taha, siis teen kõigile ettepaneku püsti tõusta ja aplodeerida.

Inglisekeelne tõlge on siin jällegi originaalitrüüm, sest säilinud on väljend *teki alla*: *And if today the new American Defence Minister declares that the United States will not hide these superfluous weapons in warehouse or, as one might say, under a **pillow** or under the **blanket**, then I suggest that we all rise and greet this declaration standing.*

4. Tõlkes on sõna vales vormis (22. ja 23. näide).

(22) *И ведет к тому, что никто уже не чувствует себя в безопасности. Я хочу это подчеркнуть: никто не чувствует себя в безопасности!*

*See viib selleni, et keegi ei tunne enam ennast **turvalisena**. Ma rõhutan: keegi ei tunne ennast **turvalisena**!*

Venekeelne *в безопасности* tähendab *ohutus kohas, turvalises olukorras* jms. Turvaline tähendab aga sama mis ohutu. Seega, kui väita, et „keegi ei tunne ennast turvalisena ehk ohutuna”, kas see tähendab, et ta on ohtlik. Selles kontekstis oleks olnud õigem tõlkida järgmiselt: „...”, et keegi ei tunne ennast turvaliselt (ehk ohutult)“.

Kui 22. näites on tegu keeleveluga, mis otseselt arusaamist ei takista, siis 23. näites on olukord juba pisut keerulisem.

(23) *Сегодня же мы, наоборот, наблюдаем ситуацию, когда страны, в которых применение смертной казни запрещено даже в отношении убийц и других преступников – опасных преступников, несмотря на это, такие страны легко идут на участие в военных операциях, которые трудно назвать легитимными.*

*Täna me näeme aga hoopis olukorda, kus riigid, mis on surmanuhtluse keelanud isegi mõrtsukate ja teiste kurjategijate, ohtlike kurjategijate puhul, osalevad kergesti sõjalistes operatsioonides, mida on raske nimetada **legitiimseks**.*

Originaalis on selge, et sõna *legitiimne* (mis on mitmuses) viitab sõjalistele operatsioonidele. Kuna eesti keeles on see sõna ainsuses, võib lause tekitada mitmeti mõistetavust. Arusaamatuks võib jääda, kas räägitakse olukorrast, mida on raske nimetada legitiimseks, või sõjalistest operatsioonidest. Selleks et sõna *legitiimne* ka tõlkes viitaks just sõjalistele operatsioonidele, peaks see olema mitmuses.

22. ja 23. näite ingliskeelse tõlke puhul ei ole selliseid ebatäpsusi. Samas ei ole inglise keeles omadussõnal eraldi ka ainsuse või mitmuse vormi. *Olema*-verbi vormi (*are*) kasutuse tõttu on selge, et sõna *legitiimne* viitab sõjalistele operatsioonidele: *It results in the fact that no one **feels safe**. I want to emphasise this – no one **feels safe**! However, today we are witnessing the opposite tendency, namely a situation in which countries that forbid the death penalty even for murderers and other, dangerous criminals are airily participating in military operations that **are** difficult to consider legitimate.*

5. Tõlkija sõnavalik on küsitav (24. ja 25. näide).

(24) *А ведь в этих конфликтах гибнут люди – сотни, тысячи **мирных** людей!*

*Kuid sellistes konfliktides hukuvad inimesed – sajad, tuhanded **rahulikud** inimesed!*

Kuigi mõte on tervikuna edasi antud ja arusaadav, tekitab kahtlust, kas sõna *rahulik* on selles kontekstis ikkagi kõige sobivam vaste. Täpsem oluoks 24. näites kasutada sõna *rahumeelsed* või *rahuarmastavad*. Sõna *rahulik* sünonüümideks on pigem omadussõnad *häirimatu*, *segamatu*, *tasakaalukas* jne. Inglisekeelses tekstis on tõlkija kasutanud hoopis sõna *tsiviiliskid*: *And as a matter of fact, these conflicts are killing people – hundreds and thousands of **civilians**!*

(25) *Он учитывал новую геополитическую реальность – **ликвидацию** Варшавского блока.*

*See arvestas uut geopoliitilist olukorda – Varssavi bloki **kadumist**.*

25. näites toimunud semantiline nihe on juba tõsisem. See sarnaneb 20. näitega, kus tõlkija võrdsustab mõisted *soov* ja *püüdlus*. 25. näites on peetud samatähenduslikuks sõnu *ликвидация* (likvideerimine, hävitamine, kaotamine) ja *kadumine*. Need on siiski täiesti erineva tähendusega sõnad. Likvideerimine viitab aktiivsele tegevusele, mis toob kaasa millegi kadumise. Lihtsalt kadumine võib toimuda aga ka iseenesest, ilma kõrvalise abita. Varssavi blokk ei saanud siiski iseenesest kaduda, vaid keegi pidi selle

likvideerima. Ingliskeelses tõlkes räägitakse Varssavi bloki kõrvaldamisest: *It took into account a new geopolitical reality, namely the **elimination** of the Warsaw bloc.*

6. Tõlke segane sõnastus raskendab arusaamist (26. näide).

(26) *Неужели в условиях отсутствия угрозы взаимного уничтожения нам не хватает политической культуры, уважения к ценностям демократии и к праву?*

Kas tõesti ei jagu vastastikku tagatud hävitamise tingimuste puudumisel meil poliitilist kultuuri, austust demokraatlike väärtuste ja õiguse vastu?

Ilma tõlke kõrvaltamiseta originaaliga on väga raske aru saada, mida 26. näitelausega on tahetud öelda. Eestikeelsest tõlkest jääb mulje, et puuduvad mingisugused tingimused, tegelikult on kõneleja mõelnud aga hoopis seda, et puudub vastastikune hävitusoht. Ingliskeelne tõlge sellist arusaamatust ei põhjusta: *Is it the case when without the threat of mutual destruction we do not have enough political culture, respect for democratic values and for the law?*

Tuleb tõdeda, et nii nagu teatud tekstiosade tõlkimata jätmise puhul, on ka tõlkes esinevatel puudujääkidel erinev kaal. Osa neist on nii olulised, et kipuvad juba algset mõtet muutma, teised on aga lihtsalt keeleapsakad, mis ei mõjuta kuidagi tekstist arusaamist.

4. Originaali versus tõlke tõlgendamine

Viimaks analüüsitakse seda, kas eestikeelne Putini kõne versioon võimaldab tema sõnavõttu tõlgendada samamoodi kui venekeelne originaaltekst. Nagu artikli alguses juba mainitud, tekitas see kõne teravat vastukaja kogu maailmas, sealhulgas ka Eestis, kus kirjutati päris mitu analüüsivat artiklit. Kuna kõiki tõlgendusvariante polnud sellesse artiklisse võimalik koondada, võetakse siin aluseks 12. veebruari Postimehe võrguväljaandes ilmunud Venemaa presidendi kõnet analüüsiv artikkel, mille lõpus olid eraldi välja toodud Putini sõnavõtu peamised mõtted¹⁸. Oluline on mainida, et need avaldati varem kui kõne tõlge eesti keelde. Seega oli tõlkijal põhimõtteliselt võimalik nendega tutvuda.

¹⁸ **Koorits, V.** 2007. Putini kõne paljastas Kremli võimuiha naabermaade üle. – Postimees, 12. veebruar. <<http://www.postimees.ee/120207/esileht/siseuudised/244388.php>>, (26.09.2012).

Kõiki ajalehes Postimees ülesloetud Venemaa riigipea mõtteid siin artiklis ei analüüsita. Järgnevalt on esitatud mõned näited.

(27) *Maailma kriisipiirkondades tohivad teised riigid sõjaliselt sekkuda vaid ÜRO Julgeolekunõukogu loal, ELil või NATO-l pole ilma ÜROta sekkumiseks õigust.*

Tõlge: *Jõu kasutamine saab olla legitiimne ainult juhul, kui selline otsus on vastu võetud ÜRO raames. Ja ei ole vaja asendada Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni ei NATO ega Euroopa Liiduga.*

Originaal: *Я, во всяком случае, услышал, что легитимным применение силы может считаться только в том случае, если решение принято в НАТО или в Евросоюзе, или в ООН. Если он действительно так считает, то у нас с ним разные точки зрения. Или я ослышался. Легитимным можно считать применение силы, только если решение принято на основе и в рамках ООН. И не надо подменять Организацию Объединенных Наций ни НАТО, ни Евросоюзом.*

Kuigi Putini arutelu EL-i, NATO ja ÜRO teemal ei ole tervikuna eesti keelde tõlgitud, võib siiski väita, et peamine mõte tuleb tõlkest selgelt esile.

28. näide väärrib esiletoomist, kuna ilmneb, et huvitaval kombel on eestikeelne tõlge tegelikult täpsem, kui Postimehe artiklis välja pakutud tõlgendus.

(28) *Endistes sotsialismimaades toimuvatele valimistele OSCE vaatlejate saatmine on ühe riigi katse kaitsta oma huve.*

Tõlge: *OSCED püütakse muuta vulgaarseks instrumendiks, mis kaitseb selle või teise riikidegrupi välispoliitilisi huve teiste riikide suhtes.*

Originaal: *ОБСЕ пытаются превратить в вульгарный инструмент обеспечения внешнеполитических интересов одной или группы стран в отношении других стран.*

Originaaltekstis ei räägita mitte ainult üksikust riigist, vaid ka riikide grupist. Tegelikult näib see mõtteavaldus ilma originaalteksti ja eestikeelse tõlkega tutvumata küllaltki neutraalne. Samas väljendab sõnapaar *вульгарный инструмент (vulgaarne instrument)* väga selgelt kõneleja negatiivset suhtumist tekkinud olukorda.

Kui eespool mainitud näite puhul võis rääkida mõningasest lahknevusest tõlke ja tõlgenduse puhul, siis 29. näide demonstreerib vastuolulist arusaamist olukorrast.

(29) *Maailm on unilateraalne, kus USA on ainus suurvõim, valitseja ja otsuste langetaja.*

Tõlge: *Pärast külma sõja lõppu pakutud ühepooluseline maailm pole samuti teoks saanud.*

Originaal: *Предлагавшийся же после «холодной войны» однополярный мир тоже не состоялся.*

Esmapilgul võib näida, et vastuolu on hoopis originaalteksti ja tõlgenduse vahel. Kõrvutades aga originaali ja tõlget tervikuna, selgub, et sihttekstist on jäänud täiesti välja lõik, kus Venemaa riigipea arutleb ühepooluselise maailma üle pikemalt. Seal ta väidab, et tema hinnangul on maailm ikkagi unilateraalne või vähemalt liigub selles suunas: *Вместе с тем все, что происходит сегодня в мире, – и сейчас мы только начали дискутировать об этом – это следствие попыток внедрения именно этой концепции в мировые дела – концепции однополярного мира.*

Vastukaaluks eelmistele näidetele illustreerib 30. näide omakorda originaalteksti, tõlke ja tõlgenduse kokkulangevust.

(30) *USA raketikaitsesüsteem tekitab uue relvastuse võidujooksu.*

Tõlge: *Samuti muudavad meid ärevaks plaanid paigutada Euroopasse raketitõrjesüsteemi elemente. Kellele on vajalik see antud juhul vältimatuks osutuv võidurelvastumise uus voor?*

Originaal: *Нас также не могут не тревожить планы по развертыванию элементов системы противоракетной обороны в Европе. Кому нужен очередной виток неизбежной в этом случае гонки вооружений?*

31. näite puhul näib, et Putini sõnu on ehk pisut liiga julgelt tõlgendatud ning seetõttu annab adekvaatsema ettekujutuse olukorrast tõlge.

(31) *Venemaa energiasektor on välisinvesteeringutele avatud, kuid välis-
turud on Vene firmadele suletud.*

Tõlge: *Tuletan meelde ka Venemaale suunduvate ja Venemaalt teistesse riikidesse suunduvate investeeringute suhet. See on umbes viisteist ühele. See on ilmne näide Venemaa majanduse avatusest ja stabiilsusest.*

Originaal: *Напомню также о соотношении инвестиций, поступающих в Россию и идущих из России в другие страны мира. Соотношение – примерно пятнадцать к одному. Вот вам зримый пример открытости и стабильности российской экономики.*

Riigipea räägib sellest, et Venemaa turg on rohkem avatud välismaisele kapitalile kui välismaine Venemaa omale, kuid kusagilt pole võimalik välja lugeda seda, et välisurud on Vene firmadele suletud.

5. Kokkuvõte

Tõlkija peab andma endast alati parima, suhtuma tõlgitavasse teksti lugupidamise ja hoolikusega. Siiski tuleb tunnistada, et on tekste, mis nõuavad suuremat tähelepanelikkust ja ettevaatlikkust. Sellised tekstid on kahtlemata poliitilised tekstid. Ebatäpne tõlge võib tuua halvemal juhul kaasa rahvusvahelise skandaali või isegi sõjalise konflikti.

Artiklis analüüsiti Müncheni julgeolekukonverentsil 2007. aastal Vladimir Putini peetud kõne tõlget eesti keelde. Paljud tõlketeoreetikud ja -kriitikud on arvamusel, et heal tõlkel peaks olema lugejatele sama mõju mis originaaltekstil. Põhimõtteliselt tähendab see seda, et originaaltekst ja tõlge peavad olema ühtemoodi tõlgendatavad.

Tõlke analüüsi põhjal selgus, et tõlkija ei ole originaalteksti mõtet suutnud alati täpselt edasi anda. Mõnikord on mõtte teisenemine põhjustatud valest sõnavalikust, mõnikord on sõnu tõlkimata jäetud või lisatud. Olulisemaks puudujäägiks on kõnealuse tõlke puhul kahtlemata see, et mitmed tekstiosad on jäänud tõlkimata. Loomulikult on võimalik, et see pole olnud tõlkija otsus, vaid näiteks tõlke tellija soov, kuid see takistab igal juhul originaalteksti ja tõlke sarnast tõlgendamist. Tegelikult pole ju mingit põhjust kohelda suulist kõnet erinevalt ükskõik millisest kirjalikust tekstist. Tekst on alati tervik ja selleks, et see terviklikkus säiliks ka tõlkes, ei tohiks midagi tõlkimata jätta.

Putini kõne, selle eestikeelse sihtteksti ja tõlgendusvõimaluse analüüs näitas, et originaalteksti mõtteid on moonutatud nii tõlkes (siinkohal on oluline silmas pidada, et ka tõlkimine eeldab teatud määral tõlgendamist) kui ka originaalteksti tõlgendamisel.

Hoolimata kriitikast, tuleb siiski julgustada tõlkijaid, et olulisi sõnavõtte tõlgitaks ka edaspidi eesti keelde. Sellisel juhul ei pea lugejad piirduma üksnes kellegi teise järelduste ja tõlgendustega, vaid saavad tõlke põhjal ise oma arvamuse kujundada. Eelduseks peab seejuures olema täpne ja adekvaatne tõlge, mille suunas tulekski püüelda.

Kirjandus

- Chilton, P. A.** 2005. *Analysing political discourse: theory and practice*. London, New York: Routledge, p. 4.
- Erilaid, T.** 2007. Putin ründas Ühendriike. – *Õhtuleht*, 12. veebruar. <<http://www.oh tuleht.ee/217983>>, (26.09.2012).
- Gastil, J.** 1992. *Undemocratic discourse: a review of theory and research on political discourse*. – *Discourse and Society* 3 (4), pp. 469–500.

- Ilie, C.** 1995. *What Else Can I Tell You? A Pragmatic Study of English Rhetorical Questions as Discursive and Argumenative Acts*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Koorits, V.** 2007. Putini kõne paljastas Kremli võimuiha naabermaade üle. – Postimees, 12. veebruar. <<http://www.postimees.ee/120207/esileht/siseuudised/244388.php>>, (26.09.2012).
- Kukk, I.** 2000. Poliitilise teksti tunnused ja analüüsivõimalused. – Eesti keele allkeeled. Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 16. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 128–137.
- Laane, M.** (tõlk.) 2007. Vladimir Putin: ühe peremehega maailm on hukatuslik. – Postimees, 17. veebruar. <<http://www.postimees.ee/180207/esileht/ak/245431.php>>, (26.09.2012).
- Not a cold war, but a cold tiff.** 2007. – *The Economist*, February 15. <<http://www.economist.com/node/8703054>>, (26.09.2012).
- Rolofs, O.** A breeze of Cold War. <<http://www.securityconference.de/Putin-s-speech.381+M52087573ab0.0.html>>, (26.09.2012).
- Schäffner, C.** 1997. *Strategies of Translating Political Texts. – Text Typology and Translation*. John Benjamins Publishing Company: Amsterdam.
- Schäffner, C.** 2001. *Annotated Texts for Translation: English-German – Functionalist Approaches Illustrated*. Multilingual Matters Ltd: Clevedon.
- Suurkask, H.** 2007. Putin ründas USA imperialismi. – Eesti Päevaleht, 12. veebruar. <<http://www.epl.ee/news/valismaa/putin-rundas-usa-imperialismi.d?id=51075119>>, (26.09.2012).
- The International Relations and Security Network.** 2007. Russian President Vladimir Putin's Speech at the 2007 Munich Conference on Security Policy. <<http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/ISN-Insights/ObjectDetail/?ots736=69f57a17-24d2-527c-4f3b-b63b07201ca1&lng=en&ots627=fce62fe0-528d-4884-9cdf-283c282cf0b2&id=28802>>, (26.09.2012).
- Dijk, T. A. van** 1996. What is political discourse analysis? – *Belgian Journal of Linguistics* 11, pp. 11–52.
- Watson, R.** 2007. Putin's speech: Back to cold war? – *BBC News*, February 10. <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6350847.stm>>, (26.09.2012).